

УДК 792.091(=161.2:438):355.48(470+571:477)"20"

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-1-28>

Андрій СЕНДЕЦЬКИЙ

аспірант катедри креативних культурних індустрій, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, вул. Лаврська, 9, м. Київ, Україна, 01015

ORCID: 0000-0001-6821-1785

Бібліографічний опис статті: Сендецький, А. (2024). Систематизація форм театральних практик сучасного українсько-польського культурного діалогу. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 218–230, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-1-28>

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФОРМ ТЕАТРАЛЬНИХ ПРАКТИК СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ

У статті представлено трансформаційні особливості культурного діалогу з галузі театального мистецтва між Україною та Польщею за останнє десятиліття, що становить наукову проблему дослідження і є актуальною для вивчення, оскільки у наукових колах інтерес до культурної дипломатії постійно зростає. **Мета публікації** – оприлюднити результати аналізу цієї проблеми. Відповідно постало завдання – систематизувати виявлені театральні практики поміж українцями та поляками. **Методологічна основа** базується на якісному методі дослідження з використанням культурологічного, системного та історико-порівняльного аналізів. Звернено увагу на коректне вживання дефініцій і поняттєвого апарату. До уваги бралися насамперед інтернет-джерела, зміст яких наповнений корисною інформацією про українсько-польські театральні зв'язки. Зроблено спробу систематизувати різновиди цих двосторонніх сценічних практик. У цьому полягає **новизна** представлено **дослідження**. У **результаті** було виявлено, що в основному вони функціонують, окрім безпосередньої театальної діяльності у вигляді гастролей, участі у фестивалях, постановок спектаклів, читок сценаріїв та перформансів, а також у видавничій діяльності (рецензії, огляди, статті тощо), діяльності профільних інституцій (науково-дослідна робота, стипендії, резиденції, конференції), навчально-освітньої діяльності. Широта заангажованості українських акторів та інших працівників театального мистецтва на польських сценічних майданчиках пов'язана насамперед із повномасштабною воєнною ескалацією росіян на територію України з 24 лютого 2022 р., яка стала жахливою фазою російсько-української війни, розпочатої владою путіна у лютому 2014 р. Очевидно, що основною тематикою репрезентації української культури у польському культурному середовищі є війна, злочини росіян та загроза миру в усьому світі, меншою мірою – викриття соціально-побутових, особистісних проблем. Важливим аспектом у цих двосторонніх дружніх контактах стала усестороння підтримка польських театральних інституцій, у тому числі й фінансово. **Практичне значення дослідження** полягає у з'ясуванні місця і ролі театру у культурній дипломатії та ефективному його використанні в міжнародних зв'язках. Зроблено **висновок**, що у контексті історії розвитку українсько-польських взаємин відчутні позитивні зрушення, які набули доволі тісних культурних комунікацій. Систематизовані різновекторні прояви театральних практик на прикладі українсько-польського культурного діалогу знадобляться для аналізу діяльності культурного діалогу між українськими театральними митцями та представниками цієї ж галузі в інших європейських країнах, що, відповідно, дасть цілну картину сучасної міжнародної театальної комунікації.

Ключові слова: культурний діалог, культурна дипломатія, театральні комунікації, українсько-польські зв'язки, театр, сценічне мистецтво, міжнародна культурна співпраця.

Andriy SENDETSKYI

PhD student at the Department of Creative Cultural Industries, National Academy of Culture and Arts Management, 9 Lavrska str., Kyiv, Ukraine, 01015

ORCID: 0000-0001-6821-1785

To cite this article: Sendetskyi, A. (2024). Systematyzatsiya form teatralnykh praktyk suchasnoho ukrayinsko-polskoho kulturnoho dialohu [Systematization of forms of theatrical practices in the contemporary Ukrainian-Polish cultural dialogue]. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 218–230, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-1-28>

SYSTEMATIZATION OF FORMS OF THEATRICAL PRACTICES IN THE CONTEMPORARY UKRAINIAN-POLISH CULTURAL DIALOGUE

This article explores the transformative features of the cultural dialogue between Ukraine and Poland in theater arts over the last decade, presenting a scientific problem that is relevant and increasingly interesting to the academic community due to the growing focus on cultural diplomacy. The publication aims to share the results of analyzing this issue. Consequently, it undertakes the task of systematizing the identified theatrical practices between Ukrainians and Poles. The methodological foundation relies on qualitative research methods, employing cultural, systemic, and historical-comparative analyses, emphasizing the correct use of definitions and conceptual frameworks. Primarily, it considers internet sources filled with valuable information on Ukrainian-Polish theatrical connections and attempts to systematize the varieties of these bilateral stage practices, marking the novelty of this research. The findings reveal that these practices mainly function beyond direct theatrical activities such as tours, festival participations, play productions, script readings, and performances, also in publishing (reviews, overviews, articles), the work of specialized institutions (research, scholarships, residencies, conferences), and educational activities. The extensive involvement of Ukrainian actors and other theater professionals in the Polish stages is primarily associated with the full-scale military escalation by Russia in Ukraine since February 24, 2022, marking a horrific phase of the Russian-Ukrainian war initiated by Putin's regime in February 2014. The representation of Ukrainian culture in Poland primarily revolves around the war, Russian crimes, and the global peace threat, with less emphasis on exposing social, everyday, and personal issues. An essential aspect of these bilateral friendly contacts has been the comprehensive support from Polish theatrical institutions, including financial aid. The study's practical significance lies in clarifying the role and place of theater in cultural diplomacy and its practical use in international relations. The conclusion notes positive shifts in the history of Ukrainian-Polish relations, leading to close cultural communications. The systematized diverse manifestations of theatrical practices in the Ukrainian-Polish cultural dialogue will help analyze the activity of cultural dialogue between Ukrainian theater artists and their counterparts in other European countries, thereby providing a complete picture of contemporary international theatrical communication.

Key words: cultural dialogue, cultural diplomacy, theatrical communications, Ukrainian-Polish relations, theater, stage art, international cultural cooperation.

Актуальність проблеми. Культура останніх десятиліть у світі набула нових властивостей, які філософи сучасності означають різними, ще не усталеними термінами: постпостмодернізмом, метамодернізмом, транскulturурою, постміленіалізмом, псевдомодернізмом або ж дігімодернізмом (діджімодернізмом) (Gans, 2000; Kirby, 2006). Різні трактування сучасних процесів культури пов'язані із ще не визначеними сталими характеристиками, лише описують тенденції, оскільки ці зміни перебувають у першій стадії розвитку – становленні. Цілком можливо, що цей період не досягне свого розквіту, як це притаманно попереднім епохам культури. Швидкоплинність трансформацій самої культури посилює її політична, економічна, екологічна, епідемічна ситуації. Перелічені головні та безліч другорядних чинників впливають на міжкультурні комунікації, ще відомі як культурний діалог або по-іншому – діалог культур. Хоча між цими поняттями усе ж існує відмінність. У вирі сучасних культурних процесів особливо цінними є наукове спостереження за одним із виразних його видів – театральним мистецтвом і аналіз його рефлексій на глобальні трансформаційні зміни у контексті міжнародного діалогу (Сендецький, 2022b, с. 18). Вивчення питань функціонування українського театру як інстру-

менту культурної дипломатії у широкому руслі культурного діалогу є актуальним з огляду на його сприйняття, розуміння та зацікавлення усіма верствами суспільства. Втім, дослідження цього феномену культурологами можна вважати ще спорадичним.

Культурний діалог у контексті театральних комунікацій визначає *проблему дослідження*, яку вивчає автор статті, а пропонується публікація відображає деякі результати, здобуті під час опрацювання джерел, котрі нагромаджено за останнє десятиліття. З'ясування питань місця і ролі театру у культурному діалозі врешті дасть розуміння ефективнішого його використання у культурній дипломатії, а також уможливить чітко окреслити перешкоди, що заважають розвивати міжкультурну комунікацію у цій галузі творчості. Окрім цього отримані результати можуть стати корисними для вивчення культурного діалогу інших видів сценічного мистецтва. Розглянуті особливості задекларованої проблеми дослідження пропонуємо для культурологів, мистецтвознавців, театрознавців, амбасадорів та керівних кадрів культурних інституцій загалом (Sendetskyu, 2023; Сендецький, 2023b).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження – культурний діалог

у контексті театральних практик, – стосується кількох галузей гуманітарних наук: культурології, мистецтвознавства, театрознавства, міжнародних відносин, менеджменту, соціології, політики. Якщо культурний діалог загалом є науковою проблемою з розлогою бібліографією, то питання театру як інструменту «м'якої сили», яку використовують в урядовій і неурядовій культурній дипломатії, – доволі специфічне, відповідно, перебуває лише на стадії становлення теоретичних розробок з цього приводу. Ще вужче представлені результати досліджень у двосторонніх відносинах, як культурного діалогу у галузі театральних комунікацій між Україною та Польщею. Опираючись на такі прелімінарні спостереження, стверджуємо, що пропонуване культурологічне дослідження є одним із перших, у якому представлено спробу осмислити місце театру в українсько-польському культурному діалозі XXI ст.

Українсько-польський культурний діалог (діалог культур) – багатоаспектне явище, яке репрезентує взаємні, зазвичай доброзичливі комунікації з метою популяризації особливостей культури кожного з етносів у широкому спектрі діяльності (див. табл. 2). На цьому діахронно створеному культурному ландшафті окреме місце займає просторово-часове синтетичне мистецтво – театр, який своїми функціями охопив не тільки інші види сценічного мистецтва та літературу, а й розширив форми театральних практик. Їх пробуємо систематизувати у вигляді різного категоріального поділу.

Однак насамперед необхідно вкотре звернути увагу на понятійний апарат, що включає

терміни «культурний діалог»/«діалог культур» та його поділ на «урядову/офіційну/традиційну/державну дипломатію», «неурядову/народну/нетрадиційну/недержавну дипломатію» та інші форми комунікацій, в основному індивідуальні (Балабанов, 2005, с. 70–71; Шевченко, 2016). У вигляді схеми подаємо авторське розуміння системи міжнародної комунікації в межах культурного діалогу (рис. 1).

Серед іншої профільної термінології варто осмислити поняття «театральні практики». Вони включають усі форми цього сценічного мистецтва, а також інформацію щодо них у вигляді анонсів або інформативно-критичних рефлексій (рецензій, театрознавчих оглядів, обговорень, статей і монографічних досліджень), навчально-освітніх процесів, науково-дослідної роботи тощо.

Важливо пам'ятати, що дипломатія є комунікативним інструментом управлінського апарату з узгодженими протокольними правилами, відповідною атрибутикою держави, яку делегати репрезентують поза її межами, що юридично визнані іншими державами. Тому, якщо у певний період суверенної держави не існувало, то тоді цей геополітичний ареал не міг представляти дипломат, а лише той суб'єкт міжнародних відносин, якого ідентифікували як представника соціуму цієї території. У такому випадку йдеться про дещо довільну форму міжнародних зв'язків, а не про дипломатію, бо репрезентант не завше зміцнює імідж держави.

У контексті зазначеного важливою стала низка публікацій, зокрема Т. Пересунько (Пересунько, 2018; Пересунько, 2019), А. Кадькало

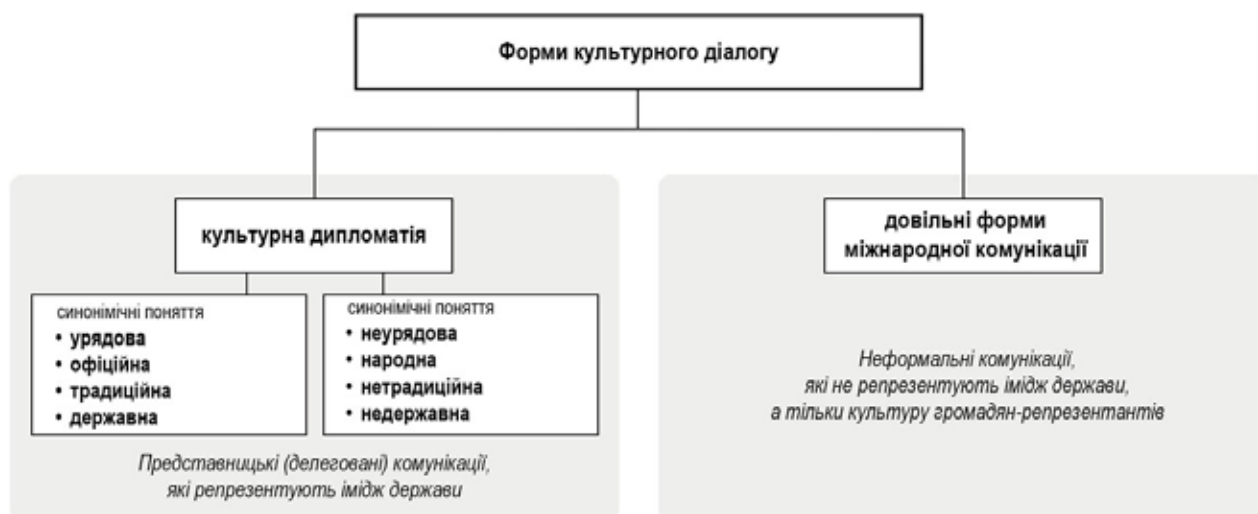


Рис. 1. Форми культурного діалогу (розробка автора)

та Г. Андрес (Кадькало, & Андрес, 2023). У цих та інших публікаціях окремі твердження авторів залишаються дискусійними.

Наприклад, Т. Пересунько вважає, що «попри те, що культурна дипломатія – це політична наука, її парадокс у тому, що основним має бути мистецтво. Якщо навпаки, тоді вона не спрацьовує, бо її сприймають як політичну пропаганду» (Молодій, 2022). Відомо, що культура і мистецтво – поняття не тотожні, відповідно, не взаємно замінені. Культурна дипломатія займається іншими, окрім мистецтва, галузями діяльності держави: популяризацією видавничої справи, спорту, науки, історичної спадщини, музейництва, туризму тощо (рис. 2).

Століттям раніше під час національно-визвольної боротьби українців за незалежність постала Українська Народна Республіка (18 січня 2018 р. – лютий 1921 р.), яка у цей короткий термін зазнала локальних повстань, державного перевороту й відновлення влади та воювала проти новоутвореного російсько-більшовицького союзу, врешті, прогнала, так і не втримавши суверенітету. Усвідомлюючи наскільки складно було тодішньому українському урядові встановлювати дипломатичні відносини з іншими державами, то налагодження офіційної культурної дипломатії (якщо справді цим терміном можна окреслювати міжнародні зв'язки 1920-х рр.) – питання, яке ще потребує окремого комплексного вивчення. Проте, окремі праці усе ж ілюструють результати значного поступу у тогочасних міжнародних зв'язках з галузі сценічного мистецтва (Пересунько, 2019). Сучасне розуміння дипломатії регламентується відповідними чинними законами кожної із держав та Віденською конвенцією про дипломатичні відносини від 18 квітня 1961 р., яку ратифікувала

у 1964 р. Верховна рада УРСР (Про ратифікацію Віденської конвенції). Натомість до сьогодні підтвердження легітимності цього документу владою вже незалежної України досі не існує, що відповідно викликає низку додаткових питань до очільників держави.

Огляд нещодавніх досліджень та публікацій був зосереджений на інтернет-джерелах, оскільки цей інформативний й інтерактивний простір, хоч і зазвичай наповнений суб'єктивними міркуваннями, проте реагує на події блискавично, відстоює плюралістичні підходи і є зручним, легко доступним в опрацьованні театральних новин. До уваги було взято профільні сайти з міжнародних культурних подій, театральних комунікацій, електронних періодичних видань.

Мета дослідження – оприлюднення аналізу окремих аспектів сучасного стану культурного діалогу в українсько-польській театральній комунікації. Для реалізації поставленої мети було виконано завдання дослідження: систематизовано нотатки про форми театральних практик, які притаманні цим двостороннім культурним зав'язкам. Досягнення визначеної мети доповнило важливі знання про сучасні процеси двосторонніх зав'язків, а відтак проілюструвало пріоритетні форми театральних практик у культурному середовищі сусідньої держави.

У межах пропонованої публікації за основні *хронологічні рамки* дослідження взято: від лютого 2014 р. до грудня 2023 р., тобто дослідницька увага сфокусована майже на десятилітті. Нижня межа зумовлена датою вторгнення росії на територію України, з якої розпочалася теперішня московсько-українська війна. Прикінцева часова межа пов'язана із політичною подією у Польщі – прихід до влади нового уряду, очолюваного прем'єром Дональдом



Рис. 2. Галузі культурної дипломатії

Туском, і початок його юридичного керівництва з 13 грудня. Натомість для України дата 14–15 грудня 2023 р. стала знаковою, оскільки започатковано переговори парламенту Євросоюзу щодо вступу України в ЄС.

Новизною публікації є результати опрацьованих відгуків театральних критиків на спеціалізованих сайтах, оглядачів культурних новин, індивідуальних блогерів та інтернет-сторінок установ, організацій, інституцій, а також нарративу у вигляді коментарів до анонсів, дописів, статей у соцмережі.

Окремі міркування щодо впорядкування форм театральних практик у контексті культурного обміну автор статті вже публікував (Сендецький, 2023b). Було запропоновано звернути увагу на такі тематичні напрями як культуру пам'яті (ретроспектива явища й мемуаристика, яка розкриває не тільки особу літописця, а й ширший контекст функціонування творчого осередку), новини (анонси вистав та інших подій, пов'язаних із театральним мистецтвом), персоналії (творчі біографії вже відомих і щойно відкритих імен), літературна критика (від рецензій на окремих сценічних твір до фундаментальних театрознавчих, культурологічних праць). Усвідомлюємо, що ця класифікація ще перебуває на етапі вдосконалення, бо у майбутньому може набути додаткових елементів систематизації. Адже постійно нагромаджується нова інформація, яка дотична

до досліджуваної наукової проблеми. Утім досі в історіографії міжкультурних зв'язків з галузі сценічної діяльності не вистачає узагальненої культурологічної оцінки цього явища у вигляді систематизації театральних практик (рис. 3).

На наш погляд, запропонована структура полегшує спостерігати за сучасними процесами театральних практик, їх впорядковано нотувати та проводити культурологічний аналіз з метою виявлення тематичного діапазону, інтенсивності проведених заходів, їхнього публічного резонансу, локалізації реалізованих подій, а також для вияву сильних й слабких сторін українсько-польського культурного діалогу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дата відновлення незалежності України 24 серпня 1991 р. стала хронологічною межею, від якої розпочався новий історичний етап якісної трансформації культури титульної нації держави – українців. У соціально-культурному просторі спостерігається поступова зміна театральної парадигми, документально підкріплена двосторонніми угодами про співпрацю вже незалежних держав, спрямованих на розбудову демократичного суспільства (Процюк, 2017, с. 51–52). Для цього етапу розвитку міжкультурної взаємодії в театральній сфері характерна поступова активізація українсько-польських театральних комунікацій.

У 2004 р. вступ Польщі у Євросоюз та перемога демократичних цінностей Помаранчевої



Рис. 3. Театральні практики культурного діалогу (розробка автора)

революції в Україні зумовили розширення міжнародної культурної співпраці між обома державами. Кількісно зросла участь українських театральних колективів та окремих артистів у театральних подіях – фестивалях та гастролях на території Польщі. До слова, у контексті тогочасних мовних та політичних реалій важливим напрямом новацій у міжкультурних театральних комунікаціях була репертуарна діяльність Національного академічного українського драматичного театру ім. Марії Заньковецької, гастрольні вистави якого грали польською мовою. Іншим прикладом такого дружнього жесту стала українська п'єса польською мовою на Міжнародному театральному фестивалі у м. Рибнік Сілезького воєводства у 2017 р., яку було представлено неінституційним творчим осередком – Львівським Авторським Драматичним (ЛАД) Театром «ScenA8» та едукативною театальною лабораторією «СПРОГРАФ» (м. Львів) (Сендецький, 2023а).

Фестивалі, вистави комерційного характеру, творчі обміни – саме такі форми міжкультурного діалогу вважаються усталеними, які виходять за рамки урядової культурної дипломатії, адже активно функціонують вже на рівні недержавної культурної дипломатії, ба, навіть, культурного діалогу міжособистісних контактів. Тож, згідно з представленою схематично систематизацією театральних практик культурного діалогу – гастролі (комерційні візити, фестивалі), постановки спектаклів, читки сценаріїв та перформанси є найпоширенішими сценічними практиками.

Фестивалі. З 2014 р. проводиться щорічний Міжнародний фестиваль Українського театру «Схід-Захід», який заснований Фондацією масових видовищ і шоу-програм та Центром молоді імені док. Генрика Йордана в Кракові. Метою заходу є підтримка та популяризація українського театального мистецтва в Польщі, а також налагодження співпраці й творчого обміну між театрами обох країн. Фестиваль включає участь як професійних театрів, так і аматорських, студентських, дитячих та молодіжних театральних колективів. Помітні спроби організаторів залучати у програму фестивалю недержавні проекти, що знайомить польського глядача з різноманітними формаціями незалежної української сцени (Лоза, 2024).

Жваві зв'язки Львівського академічного театру імені Курбаса з Єжи Гротовським трансформувалися після смерті цього польського режисера у співпрацю з Інститутом імені Гротовського у Вроцлаві не тільки як пам'ятна шана польському маестро, а як постійне взаємне творче зацікавлення до реалізації нових проєктів. На базі інституту у 2012 р. постала вистава львів'янина В. Кучинського «Так сказав Заратустра» за твором Ф. Ніцше. У той же період актор театру Курбаса О. Шалак розпочав співпрацю у вроцлавському театрі ЗАК (Яценко, 2022).

Читання сценаріїв, перформанси. Оригінальну виставу «ДПЮ» Д. Левицького, сценарій якої приналежний колективу ветеранів російсько-української війни (прем'єра відбулася у Харкові 2016 р. за участю акторів театру «Прекрасні квіти») польський режисер Я. Скшивек запропонував у форматі перформативного читання тексту. Польську інтерпретацію твору було спрямовано на пошук образної мови і форми для розповіді про події з метою розкриття жахів війни. У цьому проєкті взяли участь українська акторка В. Попова та колектив Сучасного Театру у Щецині.

Перформанс «Ця прогулянка», створена мистецькою групою РісРіс для київського фестивалю, відображає нові можливості театралізованих форм в умовах пандемії. У творі показано дослідження урбаністичного простору крізь призму жіночого виміру. Питання прав жінок у різних аспектах (гендерному, політичному, суспільному та економічному) стали центральними у проєкті, створеному спільно з познанськими активістками руху за права жінок, з участю місцевого митця П. Ліхоти. Тему твору посилює супровідний документальний фільм М. Мосевіч.

Метою інноваційних проєктів «Українського тижня у Гданську» та програми «Transmission. ua: drama on the move. Poland» є просування сучасної української драматургії саме в польському театральному просторі. Цим зацікавилася низка театрів: в Торуні – ім. В. Гожиці; в Ольштині – С. Ярача та А. Міцкевича, в Радомі – Повсехний театр ім. Я. Кохановського, в Лодзі – К. Деймака (Kreglewska, 2023).

Знаковою подією у міжнародній культурній діяльності українців вважаємо *заснування постійно діючого театру*. Так, у 2012 р. в Гдан-

ську створилася українська театральна група «Навпаки», яка привернула увагу польської театральної спільноти своїм репертуаром за творами українських класиків та сучасних авторів, зокрема Т. Шевченка, І. Драча, М. і Т. Прохасків (Скибицька, 2018, с. 61). Створення цього колективу, який функціонує дотепер, можна вважати одним із перших українських театральних осередків у сучасній Польщі. Напроти́вагу гданській групі «Навпаки» Перший український театр у Варшаві, який розпочав свою діяльність у 2020 р., не набув необхідного для функціонування потенціалу й відповідного розвитку. Такі спостереження опираються на пошук інформації про діяльність театру упродовж 2023 р., якої так і не вдалося виявити (Перший український театр у Варшаві).

Публікаційна діяльність. З діяльністю театрів тісно пов'язана літературна критика, яка відображає судження творчого продукту у вигляді рецензій, театрознавчих оглядів різними медійними засобами, аналітичними статтями чи монографічними дослідженнями про окремого митця, колектив загалом або, навіть, театральне явище країни.

Окрім двостороннього культурного діалогу у контексті безпосередніх театральних практик в українсько-польських зв'язках помітні періодичні публікації про них у літературно-видавничій галузі, яка репрезентує важливість культури пам'яті. Зокрема, ще у 2010 р. видано книгу Є. Гротовського «Польська. Культура. Україна: Лекції про театр», що стало спробою заповнити «білі плями» в історії зв'язків театральних культур обох країн, й відповідно спричинила резонанс у наукових й театрознавчих колах, який досі відчутний (Фруктова, 2011; Korzeniowska-Bihun, 2011).

Показовим прикладом сценічного осмислення минулих подій, пов'язаних у контексті українсько-польських контактів на основі документалістики ХХ ст., є вистава у постановці львів'янки польського походження Ельжбети Левак «Страшний суд. Історія про Кароліну Лянцкоронську» (Канарська, 2022). Героїня п'єси – свідок вбивства нацистами львівських професорів, їхніх сімей та гостей у липні 1941 р. (Бояновський, 2010–2011).

Перманентно польська театрознавча періодика публікує матеріали, присвячені українському театральному життю чи двосторон-

ньому співробітництву між театрами України і Польщі (Сендецький, 2022а, с. 134). Рефлексію на події Євромайдану й процеси змін векторів розвитку українського суспільства у 2014–2015 рр. зосереджено у спеціальних випусках польських театральних журналів, наприклад «Dialog» і «Teatr» (Wełymczanysia, Hajszenec, & Czużynowa, 2014; Czużynowa, 2014; Sokołenko, 2014; Worozbyt, 2014; Szostkiewicz, 2015). Видано антологію українських п'єс у Польщі, яка представила твори драматургів П. Ар'є і Н. Ворожит.

Інституції. Значним поступом у зміцненні українсько-польських комунікацій відіграють культурні, урядові, представницькі інституції. Наприклад, Польський Інститут у Києві активно сприяє розбудові ефективного діалогу та обміну культурним надбанням між Україною та Польщею, зокрема в галузі театального мистецтва. У 2014 р. Інститут видав українські переклади п'єс Я. Гловацького та антологію «Сповідь після зламу». У 2017 р. став ініціатором перекладу й видання антології сучасної польської драматургії для дітей і молоді з емоційною розважливою назвою «А може, ні...». Посольство України у Польщі надало допомогу в організаційних і фінансових питаннях щодо виходу другої антології української драматургії в сусідній країні. Проекти свідчать про дієвість інституту сприяти розширенню обізнаності про польську літературу в Україні.

У формуванні позитивного іміджу України за кордоном відповідною дією стало утворення при управлінні МЗС державної установи Українського інституту. Упродовж 2019–2020 рр. за ініціативи цієї інституції основні зусилля були спрямовані для участі у театральних подіях Польщі, серед яких – познанський фестиваль «Близькі незнайомі», «Український Тиждень у Гданську» (XII Spotkania Teatralne; Український Тиждень у Гданську). На фестивалі прем'єр у Польському театрі в Бидгощі 2019 р. вистава «Пов'язі» української режисерки О. Апчел отримала спеціальну відзнаку Студентської театральної резиденції за найкращий дебют (Гайшенець, 2020).

Та чи не найбільше різновекторним у своїй діяльності відзначається Інститут імені Єжи Гротовського у Вроцлаві. Як зазначає керівництво цього осередку тут є усе, що стосується сценічного мистецтва. Однак інститут вико-

нує значно місткішу місію, яку можна окреслити напрямками: мистецтво (постановки й гра спектаклів); наукові проекти (архіви творчості Є. Гротовського), видавництво (книги та періодика – часопис «Didaskalia», онлайн-журнал «Performer») (Леськів, Іванюх, & Кріль, 2019).

Стипендії. На протигагу ретроспективним історичним постановкам й на підставі задуму іншого проекту в рамках Стипендіальної програми Міністра культури Польщі «Gaude Polonia» у 2015 р. виникла спільна робота театру «Арабески» з Харкова та Інституту Театру ім. Збігнева Рашевського, який функціонує у столиці Польщі. Співпраця з назвою «Театр Після Трансформації» тривала упродовж 2016–2018 рр. у Харкові у формі пізнавально-дискусійних зустрічей (Олешко, 2018). Співробітництво набуло тісних контактів: у 2023 р. на святкуванні Міжнародного дня театру режисерка харківського театру «Арабески» С. Олешко вшанувалася виголосити промову на урочистості, яку організував Польський осередок Міжнародного Інституту Театру (Олексієнко, 2023).

Завдяки *арт-резиденції* 2022 р. у театрі Бидгощі драматургиня зі Станиці Луганської Лена Лягушонкова познайомилася з керівництвом театру TR Warszawa. Очільники цієї інституції зацікавилися твором «Хроніки з Донбасу» молодій письменниці, а вже весною 2023 р. театр зіграв передпрем'єрний спектакль (Гарматюк, 2023).

Майстерки. Визнання польськими фахівцями важливого внеску творчості українських митців, зокрема режисерів А. Жолдака та Н. Ворожбит, у міжкультурні театральні відносини засвідчило позитивну його динаміку. Співпрацю з обміну досвідом та підвищення кваліфікації спеціалістів ілюструють, наприклад, вже згадуваний варшавський Театральний інститут ім. З. Рашевського і київський Національний центр театального мистецтва ім. Л. Курбаса, котрі у 2011 р. провели серію спільних майстерок.

Лекції, презентації. Керівник луцького театру «Гармидер» Р. Порицька провела відкриту лекцію «Єжи Гротовський і Тадеуш Кантор – по різні боки польського повоєнного театру» у мистецькому просторі «Культурне укриття» (Вильотник, 2023). Приклад такої важливої акції засвідчує щораз інтенсивнішу на теренах

України репрезентацію культури пам'яті про польських діячів театральної сцени. Натомість взаємно симетрична реакція українських культурних еліт у Польщі ще вимагає докладати суттєвих зусиль.

Попри широкий спектр прямих театральних практик необхідно зазначити помітну роль формування нових джерел фінансування у сфері впливових векторів українсько-польської культурної комунікації. Польща виступила у ролі фінансово-економічного ресурсу для багатьох новітніх українських театральних проектів. Так, проект «Мапи страху/мапи ідентичності» реалізовано в Україні у 2016 р. за участю польського Товариства практиків культури, Міністерства культури і національної спадщини Республіки Польща та професійної мережі Східноєвропейської платформи виконавських мистецтв (East European Performing Arts Platform), які творчо спрямовані на розвиток політичного театру та критики мистецтва. Польські театри й профільні інституції відіграли важливу роль у розширенні співпраці, надаючи українським акторам, режисерам та драматургам можливість ближчого та особистого спілкування (Вергеліс, 2022).

Важливим досягненням у розбудові довгострокової міжкультурної театральної комунікації між Україною та Польщею за останні роки є розробка алгоритму співпраці та вивчення культурних запитів з обох сторін. Основна ідея полягає не тільки в реалізації конкретних ініціатив, розширенні форм та напрямів театральних комунікацій, а й у створенні механізму взаємодії в контексті технічних та юридичних аспектів взаємних проектів (Kęglewska, 2023).

Зауважмо, що Україна має ще досить невеликий досвід реалізації міжнародних культурних програм у державному секторі. Культурна дипломатія України перебуває у зародковому стані через низку причин. Труднощі у міжнародному культурному діалозі проявилися через відсутність професійної експертизи відповідних фахівців, зокрема театрознавців, симптоматичній заангажованості офіційних представників уряду країни, влади різних рівнів у культурно-мистецьких українсько-польських процесах. Важливим фактом є те, що українсько-польський міжкультурний діалог в театральній сфері усе ж існує, поступово, хоча ще спорадично, розвивається завдяки активним його культурним елітам.

Висновки. Огляд окремих аспектів розвитку міжкультурної українсько-польської театральної комунікації як важливого культурного явища, що має історичні особливості й пронишло у різні сфери життя сучасного суспільства, уможливило стверджувати про наявність широкого спектра напрямків, шляхів, форм і методів сценічно-видового мистецтва. Серед них найвиразнішими вважаємо пряму (безпосередню) театральну діяльність, до якої належні односторонні чи двосторонні комерційні візити та фестивалі, постановки спектаклів, перформансів у тому числі читка сценаріїв, участь у фестивалях та конкурсах. До цієї категорії систематизації театральних практик варто залучити стажування з метою підвищення кваліфікації, працевлаштування іноземця на запрошення театального осередку. Категорія публікаційної діяльності включає оприлюднення рецензії чи театрознавчого огляду не тільки у формі друкованих публікацій, а головню у телевізійних медіа й інтернеті. Сюди ж відносимо публікації монографічних і періодичних видань, які пов'язані з популяризацією українських та польських театральних практик. Наступною категорією є діяльність профільних інституцій, у роботі яких виразно помітна міжкультурні театральні практики. Перелік цих державних та громадських установ доволі значний: від відомчих департаментів, театрів різної власності, інститутів міністерського підпорядкування або цілком незалежних установ тощо до невеликих профільних формацій, які заохочують до науково-дослідної роботи, пропонують стипендіальні програми, приймають на арт-резиденції та організують конференції, семінари й інші заходи. І, врешті, категорія навчально-освітньої діяльності, яку пропонують зазвичай окремі представники культурних

еліт, спрямована на дидактику і практичні заняття з галузі сценічного мистецтва у формі лекцій, майстерок, організованих екскурсій у профільні музеї, театри, промоцію театального контенту в інтернет-джерелах разом з коментарями.

Загалом сучасну міжкультурну театральну комунікацію між Україною та Польщею можна характеризувати як співпрацю з взаємним не нав'язаним зацікавленням, яка ще не досягла свого повноцінного розквіту. Розвиток українсько-польських культурних взаємин у театральній сфері вказує на те, що в історії стосунків обох країн поступово зникають дистанційне сприйняття один одного. Усе ж варто зазначити, що візити польських театрів в Україну кількісно програють відносно активнішої діяльності митців України в аналогічних осередках Польщі. Зростання інтересу митців обох країн у контексті театральної міжкультурної комунікації може визначити її важливу роль у XXI ст. й стати прикладом для інших країн.

Усестороннє вивчення сучасної образності театру та спільного культурного простору свідчить про важливість обміну ідеями та досвідом між різними національностями в теперішньому театальному середовищі й уможливить вповні репрезентувати українські творчі здобутки. Українські творці вже зуміли розповісти про власний досвід війни, звертаючись до польської аудиторії. Ця комунікація стала важливим кроком у взаємному розумінні та підтримці, вказуючи на те, що театр може бути потужним медіумом для спільного творення культурної платформи та спільного наративу. Це також свідчить про те, що важливі події в житті й сцені можуть взаємодіяти та відображати одна одну, надаючи суттєвий внесок в об'єднання театальної спільноти обох країн.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балабанов К. Народна дипломатія в системі міждержавних українсько-грецьких відносин та її роль у реалізації принципів етнополітики України. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України* : Підсерія «Курас. читання». Вип. 30, кн.1. Київ, 2005. С. 68–77.
2. Бояновський А. Розстріли польських професорів у Львові в липні 1941 року: історичні факти, юридичні звинувачення, політичні інсинуації. *Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. Вип. 3–4. Львів, 2010–2011. С. 107–146.
3. Вергеліс, О. (2022). Театр часів агресії та пекла. *Culture.pl*. URL: <https://culture.pl/ua/statia/teatr-chasiv-ahresii-ta-pekla> (дата звернення: 31.01.2024).
4. Вильотник Е. По різні боки театру. У Луцьку провели відкриту лекцію про польських режисерів. *Monitor Wolynski*. URL: <https://monitorwolynski.com/uk/news/4887-wyklad-o-jerzym-grotowskim-i-tadeuszu-kantorze> (дата звернення: 15.01.2024).

5. Гайшенець А. «Близькі незнайомі»: як театр допомагає будувати відносини України та Польщі. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/culture/2020/11/17/470376_blizki_neznayomi_yak_teatr.html (дата звернення: 31.01.2024).
6. Гарматюк В. У Варшаві покажуть виставу Лени Лягушонкової «Хроніки з Донбасу». *PolskieRadio.pl*. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7861/artukul/3156363> (дата звернення: 31.01.2024).
7. Кадькало А., Андрес Г. Українське мистецтво як основа формування культурної дипломатії між Україною та Францією у 1920–1930-х роках. *Збірник наукових праць «Українська академія мистецтва»*. 2023. № 34. С. 101–108. DOI: doi.org/10.32782/2411-3034-2023-34-13 (дата звернення: 31.01.2024).
8. Канарська А. (2022). Театральний документ незламності. *Culture.pl*. URL: <https://culture.pl/ua/stattia/teatralnyi-dokument-nezlamnosti> (дата звернення: 31.01.2024).
9. Леськів Г., Іванюх Л., Кріль М., Інститут імені Єжи Гротовського у Вроцлаві. *Інформаційне агентство U.P.M.P.* URL: <https://upmp.news/ua-in-polish/institut-imeni-yezhi-grotovskogo-u-vrotslavi> (дата звернення: 31.01.2024).
10. Лоза П. Розпочався V Міжнародний фестиваль українського театру у Кракові. *Наше слово*. URL: <https://nasze-slowo.pl/news/v-mizhnarodnij-festival-ukrainskogo-teatru-u-krakovi> (дата звернення: 31.01.2024).
11. Молодій В. «Співай, поневолена Україно, співай, щebetushko!»: Тіна Пересунько про українську культурну дипломатію 100 років тому. *Локальна історія*. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/spivai-ponevolena-ukrayino-spivai-shchetushko-tina-peresunko-pro-ukrayinsku-kulturnu-diplomatiyu-100-rokiv-tomu> (дата звернення: 31.01.2024).
12. Олексієнко А. «Міжнародний день театру в тіні війни в Україні». Куди варто піти у цей день українцям в Польщі? *Wprost Ukraina*. URL: <https://www.wprostukraine.eu/ua/kultura/10716775/mijnarodniji-den-teatru-v-tini-vijini-v-ukrayini-kydi-var-to-piti-y-seji-den-ukrayincyam-v-polschi.html> (дата звернення: 31.01.2024).
13. Олешко С. Театр після трансформації: Варшава–Харків. *Culture.pl*. URL: <https://culture.pl/ua/stattia/teatrpisliia-transformatsii-varshava-kharkiv> (дата звернення: 31.01.2024).
14. Пересунько Т. Культурна дипломатія Симона Петлюри: «Щедрик» проти «руського мира». Місія Капели Олександра Кошиця (1919–1924). Київ : Вид. дім «АртЕк», 2019. 312 с.
15. Пересунько Т. 100 років культурної дипломатії України – світовий триумф «Щедрика». Київ : Вид. дім «АртЕк», 2018. 200 с.
16. Перший Український Театр в Варшаві. URL: <https://www.facebook.com/lukrtheatre> (дата звернення: 31.01.2024).
17. Про ратифікацію Віденської конвенції про дипломатичні зносини : Указ Президії Верхов. ради Укр. РСР від 21.03.1964 р. № 199а-06. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199a-06> (дата звернення: 31.01.2024).
18. Процюк М. Роль публічної дипломатії у сучасних українсько-польських відносинах : дис. ... канд. пол. наук : 23.00.04. Чернівці, 2017. 225 с.
19. Сендецький А. (2022а). Культурно-мистецький діалог українських театрів на сторінках польської періодики початку ХХІ століття. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*. 2022. № 23. С. 131–143. DOI: doi.org/10.34079/2226-2849-2022-12-23-131-143 (дата звернення: 25.10.2023).
20. Сендецький А. (2023а). Неінституційний театр як інструмент культурної дипломатії в українсько-польському діалозі. *Трансформаційні процеси соціальної культури в Україні : Матеріали II Всеукр. науково-практ. конф., м. Київ, 23–24 берез. 2023 р. Київ, 2023. С. 217–221.*
21. Сендецький А. (2022b). Роль незалежного театру у культурній дипломатії. *Гуманітарний корпус : Зб. наук. ст. з акт. проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії, м. Київ, 15 лип. 2022 р. Київ, 2022. С. 17–19.*
22. Сендецький А. (2023b). Театральне мистецтво України у культурному діалозі з країнами Євросоюзу 2014–2023 рр. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: культурологія*. 2023. № 47. С. 103–113. DOI: doi.org/10.35619/ucpmk.v47i.731.
23. Скибицька Ю. Звіт про науково-дослідну роботу «Українсько-польські культурні зв'язки в новітній драматургії». Київ, 2018. 71 с.
24. Український Тиждень в Гданську. *Наше слово*. URL: <https://nasze-slowo.pl/news/ukraïnskij-tizhden/> (дата звернення: 31.01.2024).
25. Фруктова Т. Філософсько-естетична концепція дії у театрі Єжи Гротовського: спроба осмислення. *Magisterium*. 2011. № 42. С. 21–27.
26. Шевченко М. Принцип культурного діалогу культур як основа міжкультурної комунікації. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2016. № 17. С. 297–304.
27. Яценко В. Орест Шарак: «Ми голодні нової форми у театрі». *Culture.pl*. URL: <https://culture.pl/ua/stattia/orest-sharak-my-holodni-novoi-formy-u-teatri> (дата звернення: 31.01.2024).
28. Czużynowa I. Wielkie nadzieje. *Teatr*. 2014. Nr 10. S. 44–46.

29. Gans E. The Post-Millennial Age – Chronicles of Love and Resentment. *Anthropoetics*. URL: <https://anthropoetics.ucla.edu/views/vw209/> (date of access: 31.01.2024).
30. Kirby A. The Death of Postmodernism And Beyond. *Philosophy Now*. 2006. No. 58. P. 34–37.
31. Korzeniowska-Bihun A. O teatrze naszym i waszym. Recenzja książki: *_PolskaKultura Ukraina_ wykłady o teatrze*. red. naukowa Hanna Weselowska, Wanda Świątkowska. Narodowe Centrum Sztuki Teatralnej im. Łesia Kurbasa w Kojowie, Instytut im. Jerzego Grotowskiego we Wrocławiu. Kijów – Wrocław 2010. *Teatr*. 2011. Nr 10. S. 89–90.
32. Kręglewska K. Teatr wobec wojny: O praktykowaniu wdzięczności. *Konteksty*. 2023. T. 340, nr 1-2. S. 80–92. DOI: doi.org/10.36744/k.1675.
33. Sendetskyi A. (2023). International Cultural Dialogue of Ukraine: Current Dimensions of Theatrical Communications. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : матеріали VII Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених, аспірантів та магістрантів, Київ, 2 November 2023. Київ, 2023. P. 26–28.
34. Sokołenko N. Powrót z Moskwy. *Teatr*. 2014. No. 10. P. 53–55.
35. Szostkiewicz A. Wojna, media, teatr okrucieństwa. *Dialog. Miesięcznik poświęcony dramaturgii współczesnej*. 2015. Nr 1 (698). S. 5–11.
36. Wełmczanycia O., Hajszenec A., Czuzynowa I. Dokumenty proszę! *Teatr*. 2014. Nr 10. S. 56–57.
37. Worozbyt N. Wojownicy i świadkowie. *Dzienniki Majdanu. Dialog. Miesięcznik poświęcony dramaturgii współczesnej*. 2014. Nr 06 (691). S. 96–98.
38. XII Spotkania Teatralne BLISCY NIEZNAJOMI: UKRAINA. *Teatr Polski w Poznaniu*. URL: <https://teatr-polski.pl/wydarzenia/xii-spotkania-teatralne-bliscy-nieznajomi-ukraina> (data dostępu: 31.01.2024).

REFERENCES:

1. Balabanov, K. (2005). Narodna dyplomatiia v systemi mizhderzhavnykh ukrainsko-hretskykh vidnosyn ta yii rol u realizatsii pryntsyypiv etnopolityky Ukrainy [People’s Diplomacy in the System of Ukrainian-Greek Interstate Relations and Its Role in Implementing Ukraine’s Ethnopolitical Principles]. In *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*. (pp. 68–77). IPIEND [in Ukrainian]
2. Boianovskyi, A. (2010). Rozstrily polskykh profesoriv u Lvovi v lypni 1941 roku: istorychni fakty, yurydychni zvyuvachennia, politychni insynuatsii [The Execution of Polish Professors in Lviv in July 1941: Historical Facts, Legal Accusations, Political Insinuations]. In *Ukraina – Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist. Vyp. 3–4*. (pp. 107–146). Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha [in Ukrainian]
3. Verhelis, O. (2022, March 18). *Teatr chasiv ahresii ta pekla [The Theater of Aggression and Hellish Times]*. Culture.pl. <https://culture.pl/ua/stattia/teatr-chasiv-ahresii-ta-pekla> [in Ukrainian]
4. Vylotnyk, E. (2023, April 12). *Po rizni boky teatru. U Lutsku provely vidkrytu lektsiuu pro polskykh rezhysyryv [On Different Sides of the Theater: An Open Lecture on Polish Directors Held in Luts]*. Monitor Wolynski. <https://monitor-wolynski.com/uk/news/4887-wyklad-o-jerzym-grotowskim-i-tadeuszu-kantorze> [in Ukrainian]
5. Haishenets, A. (2020, November 17). *“Blyzki neznaioimi”: yak teatr dopomahaie buduvaty vidnosyny Ukrainy ta Polshchi [Close Strangers: How Theater Helps Build Relations Between Ukraine and Poland]*. LB.ua. https://lb.ua/culture/2020/11/17/470376_blyzki_neznayomi_yak_teatr.html [in Ukrainian]
6. Harmatiuk, V. (2023, April 24). *U Varshavi pokazhut vystavu Lieny Liahushonkovoï “Khroniky z Donbasu” [In Warsaw, Lena Liagushonkova’s Play “Chronicles from Donbas” Will Be Staged]*. PolskieRadio.pl. <https://www.polskieradio.pl/398/7861/artykul/3156363> [in Ukrainian]
7. Kadkalo, A., & Andres, H. (2023). Ukrainske mystetstvo yak osnova formuvannia kulturnoi dyplomatii mizh Ukrainoiu ta Frantsiieiu u 1920–1930-kh rokakh [Ukrainian fine art of the 1920s–1930s as the first manifestation of cultural diplomacy between Ukraine and France]. *Zbirnyk naukovykh prats “Ukrainska akademiia mystetstva”*, (34), 101–108. <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-34-13> [in Ukrainian]
8. Kanarska, A. (2022, June 22). *Teatralnyi dokument nezlamnosti [The Theatrical Document of Unbreakability]*. Culture.pl. <https://culture.pl/ua/stattia/teatralnyi-dokument-nezlamnosti> [in Ukrainian]
9. Leskiv, H., Ivaniukh, L., & Kril, M. (2019, June 12). *Instytut imeni Yezhy Grotovskoho u Vrotslavi [The Jerzy Grotowski Institute in Wrocław]*. Informatsiine ahentstvo U.P.M.P. <https://upmp.news/ua-in-polish/institut-imeni-yezhi-grotovskogo-u-vrotslavi> [in Ukrainian]
10. Loza, P. (2018, April 22). *Rozpochavsia V Mizhnarodnyi festyval ukrainskoho teatru u Krakovi [The 5th International Festival of Ukrainian Theater Has Begun in Krakow]*. Nashe slovo. <https://nasze-slowo.pl/news/v-mizhnarodnij-festival-ukrainskogo-teatru-u-krakovi> [in Ukrainian]
11. Molodii, V. (2022, June 22). *“Spivai, ponevolena Ukraino, spivai, shchebetushko!”: Tina Peresunko pro ukrainsku kulturnu dyplomatiuu 100 rokiv tomu [“Sing, Captive Ukraine, Sing, Little Bird!”: Tina Peresunko on Ukrainian Cultural Diplomacy 100 Years Ago]*. Lokalna istoriia. <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/spivai-ponevolena-ukrayino-spivai-shchebetushko-tina-peresunko-pro-ukrayinsku-kulturnu-diplomatiuu-100-rokiv-tomu/> [in Ukrainian]

12. Oleksiienko, A. (2023, March 27). "Mizhnarodnyi den teatru v tini viiny v Ukrainy". *Kudy varto pity u tsei den ukrainsiam v Polshchi? ["International Theatre Day in the Shadow of War in Ukraine". Where Should Ukrainians in Poland Go on This Day?]*. Wprost Ukraina. <https://www.wprostukraine.eu/ua/kultura/10716775/mijnarodniji-den-teatry-v-tini-vijini-v-ykrayini-kydi-var-to-piti-y-ceji-den-ykrayincyam-v-polschi.html> [in Ukrainian]
13. Oleshko, S. (2018, September 15). *Teatr pislia transformatsii: Varshava–Kharkiv [Theatre after Transformation: Warsaw–Kharkiv]*. Culture.pl. <https://culture.pl/ua/stattia/teatr-pislia-transformatsii-varshava-kharkiv> [in Ukrainian]
14. Peresunko, T. (2019). *Kulturna dyplomatiia Symona Petliury: "Shchedryk" proty "ruskoho myra". Misiia Kapely Oleksandra Koshytsia (1919–1924) [Cultural Diplomacy of Simon Petliura: "Shchedryk" against the "Russian World". The Mission of Alexander Koshits's Orchestra (1919–1924)]*. Vydavnychiy dim "ArtEk" [in Ukrainian]
15. Peresunko, T. (2018). *100 rokiv kulturnoi dyplomatii Ukrainy – svitovyi triumf "Shchedryka" [100 Years of Ukrainian Cultural Diplomacy – The Global Triumph of "Shchedryk"]*. Vydavnychiy dim "ArtEk" [in Ukrainian]
16. *Pershyi Ukrainskyi Teatr v Varshavi [The First Ukrainian Theater in Warsaw]*. (2020, February 11). <https://www.facebook.com/1ukrtheatre> [in Ukrainian]
17. Pro ratyfikatsiiu Videnskoii konventsii pro dyplomatychni znosyny, Ukaz Prezydii Verkhovnoi rady Ukrainiskoi RSR No. 199a-06 (1964) [On the Ratification of the Vienna Convention on Diplomatic Relations, Decree of the Presidium of the Supreme Council of the Ukrainian SSR No. 199a-06 (1964)]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199a-06> [in Ukrainian]
18. Protsiuk, M. (2017). *Rol publichnoi dyplomatii u suchasnykh ukrainsko-polskykh vidnosynakh*. Unpublished dys. ... kand. pol. nauk : 23.00.04 [The Role of Public Diplomacy in Contemporary Ukrainian-Polish Relations]. Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yurii Fedkoviucha [in Ukrainian]
19. Sendetskyi, A. (2022a). *Kulturno-mystetskyi dialoh ukrainskykh teatriv na storinkakh polskoi periodyky pochatku XXI stolittia [Cultural and artistic dialogue of Ukrainian theaters on the pages of polish periodicals at the beginning of the 21st century]*. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Filosofiia, kulturolohiia, sotsiologiia*, (23), 131–143. <https://doi.org/10.34079/2226-2849-2022-12-23-131-143> [in Ukrainian]
20. Sendetskyi, A. (2023a). *Neinstytutsiinyi teatr yak instrument kulturnoi dyplomatii v ukrainsko-polskomu dialozi [Non-Institutional Theater as a Tool of Cultural Diplomacy in Ukrainian-Polish Dialogue]*. In *Transformatsiini protsesy sotsialnoi kultury v Ukraini* (pp. 217–221). KNUKiM [in Ukrainian]
21. Sendetskyi, A. (2022b). *Rol nezalezhnogo teatru u kulturnii dyplomatii [The role of independent theater in cultural diplomacy]*. In *Humanitarnyi korpus* (pp. 17–19). Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M.P. Drahomanova; TOV "NVP Interservis" [in Ukrainian]
22. Sendetskyi, A. (2023b). *Teatralne mystetstvo Ukrainy u kulturnomu dialozi z krainamy Yevrosoiuzu 2014–2023 rr. [Theatrical Art of Ukraine in Cultural Dialogue with European Union Countries 2014–2023]*. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku: kulturolohiia*, (47), 103–113. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v47i.731> [in Ukrainian]
23. Skybytska, Yu. (2018). *Zvit pro naukovo-doslidnu robotu "Ukrainsko-polski kulturni zviazky v novitnii dramaturhii" (pidsumkovyi) [Report on the Research Project "Ukrainian-Polish Cultural Connections in Contemporary Playwriting"]* [in Ukrainian]
24. *Ukrainskyi Tyzhden v Hdansku [Ukrainian Week in Gdańsk]*. (2019, September 29). Nashe slovo. <https://nasze-slowo.pl/news/ukraïnskij-tizhden> [in Ukrainian]
25. Fruktova, T. (2011). *Filosofsko-estetychna kontsepsiia dii u teatri Yezhy Hrotovskoho: sprobna osmyslennia [The Philosophical-Aesthetic Concept of Action in the Theater of Jerzy Grotowski: An Attempt at Understanding]*. *Mahisterium*, (42), 21–27 [in Ukrainian]
26. Shevchenko, M. (2016). *Pryntsyp kulturnoho dialohu kultur yak osnova mizhkulturnoi komunikatsii [The Principle of Cultural Dialogue as the Basis of Intercultural Communication]*. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu*, (17), 297–304 [in Ukrainian]
27. Yatsenko, V. (2022, December 26). *Orest Sharak: "My holodni novoi formy u teatri" [Orest Sharakh: "We Are Hungry for a New Form in Theater"]*. Culture.pl. <https://culture.pl/ua/stattia/orest-sharak-my-holodni-novoi-formy-u-teatri> [in Ukrainian]
28. Czuzynowa, I. (2014). *Wielkie nadzieje [Great Expectations]*. *Teatr*, (10), 44–46 [in Polish]
29. Gans, E. (2000, June 3). *The Post-Millennial Age — Chronicles of Love and Resentment*. Anthropoetics. <https://anthropoetics.ucla.edu/views/vw209/> [in English]
30. Kirby, A. (2006). *The Death of Postmodernism And Beyond*. *Philosophy Now*, (58), 34–37 [in English]
31. Korzeniowska-Bihun, A. (2011). *O teatrze waszym i naszym. Recenzja ksiazki: _PolskaKultura Ukraina_ wykłady o teatrze*. red. naukowa Hanna Weselowska, Wanda Świątkowska. Narodowe Centrum Sztuki Teatralnej im. Łesia Kurbasa w Kojowie, Instytut im. Jerzego Grotowskiego we Wrocławiu. Kijów – Wrocław 2010 [About Your Theatre and Ours. Book Review: Polish Culture Ukraine Lectures on Theatre. Edited by Hanna Weselowska, Wanda Świątkowska]. *Teatr*, (10), 89–90 [in Polish]

32. Kręglewska, K. (2023). Teatr wobec wojny: O praktykowaniu wdzięczności [The Theater in the Face of War: On the Practice of Gratitude]. *Konteksty*, (1–2 (340)), 180–92. <https://doi.org/10.36744/k.1675> [in Polish]
33. Sendetsky, A. (2023). International Cultural Dialogue of Ukraine: Current Dimensions of Theatrical Communications. In *Kultura i mystetstvo: suchasnyi naukovyi vymir* (pp. 26–28). NAKKKiM [in English]
34. Sokolenko, N. (2014). Powrót z Moskwy [The Return from Moscow]. *Teatr*, (10), 53–55 [in Polish]
35. Szostkiewicz, A. (2015). Wojna, media, teatr okrucieństwa [War, Media, Theater of Cruelty]. *Dialog. Miesięcznik poświęcony dramaturgii współczesnej*, (01 (698)), 5–11 [in Polish]
36. Wełymczanycia, O., Hajszeniec, A., & Czuzynowa, I. (2014). Dokumenty proszę! [Documents, please!]. *Teatr*, (10), 56–57 [in Polish]
37. Worozbyt, N. (2014). Wojownicy i świadkowie. Dzienniki Majdanu [Warriors and Witnesses: Diaries of Maidan]. *Dialog. Miesięcznik poświęcony dramaturgii współczesnej*, (06 (691)), 96–98 [in Polish]
38. *XII Spotkania Teatralne BLISCY NIEZNAJOMI: UKRAINA [The 12th Theatrical Encounters CLOSE STRANGERS: UKRAINE]*. (2019). Teatr Polski w Poznaniu. <https://teatr-polski.pl/wydarzenia/xii-spotkania-teatralne-bliscy-nieznajami-ukraina> [in Polish]